

זבחים ב

משה שווערד

בענין: מחשבה או דיבור / עוד עיין בהקדמה

1. ספר ויקרא פרק ז:יח:

ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:

(a) רמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק יח:א]: "כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב."

(b) תוספות [בבא מציעא דף מג/ב ד"ה החושב לשלוח יד] "הך מחשבה הוי דבור כדיליף מעל כל דבר וכן מחשבת פגול נמי הוי בדבור ולא בלב כדמוכח בפרק ב' דזבחים (דף ל.) ובפ"ק דמנחות (דף ג:) ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק הנזקין (גיטין דף נד:) ובמקומות אחרים פירשתי"

(c) רש"י [מנחות דף ב/ב:] "אבל מחשבה דמינכרא - לכל שהוא מכזב לא הוי מחשבה הך מחשבה דקדשים הוצאת דיבור בפה הוא כדאמר ר' בבא מציעא (ד' מד) על כל דבר פשע לחייב על המחשבה כמעשה דאי לאו מוציא בפה מחשבתו למאי נחייב לה:

(d) שיטה מקובצת [מסכת בבא מציעא דף מג/ב]: ואין לתמוה על האי דקרי ליה לדבור במחשבה דכהאי גוונא אשכחן במחשבת פגול דאף על גב דקרי ליה מחשבה וגמרינן לה בזבחים מלא יחשב אפילו הכי בעינן דיבור כדמוכח בסוף פרק ב' דזבחים דפריך אלא מעתה חישוב שתאכלהו אש למחר דכתיב תאכלהו אש לא נופח הכי נמי דפגול ומשני אי דאפקיה בלשון אכילה הכי נמי הכא במאי עסקינן דאפקיה בלשון הקטרה ולשון אכילה לחוד ולשון הקטרה לחוד ואם היה הדבר תלוי במחשבה מה שייך לחלק בין מחשב בלשון אכילה למחשב בלשון הקטרה. ועוד מדקאמר אי דאפקיה משמע דאירי בדבור... ואין לדקדק מהא דלא מייתי שם ראייה מפגול דכל השנה דדילמא הא דנאמנין בכל מקום בפגולם במחשבה היינו בקרבן שלהם אבל בשל חברו לא היה נאמן אלא היכא דשמעניה. וכל הנך ראיות שהבאתי יש לדחות קצת שחישב לשון זה בלבד שתאכלהו האש למחר ובלשון לאכול מחברו. אי נמי בכל הנך מיירי שמוציא בפיו ולכך יש לילך אחר הלשון אף על פי שגם במחשבה בלבד הוי פגול. ...

2. ספר יד בנימין-זבחים ד:

בתום ד"ה מחשבה בעלמא. ואפי' יהא כריך דיבור וכו' עכ"ל. הנה בענ"ס הענין אי צע' דיבור במחשבת שלא לשמה כזכר נחלקו צוה רבותא. דעת התוס' צ"מ סו"פ המפקיד דמחשבת פיגול הוי דיבור ולא בלב. (ויעוי' צס' מנחת צרוך או"ח סי' א' שכי' דאין לחלק בענין זה בין מחשבת פיגול למחשבת שלא לשמה). וליינו התוס' דכן משמע זבחים ל' מנחות ג' פסחים ס"ג גיטין נ"ד (ויעוי' צמנח"צ שם ענף ו' שצ"ח ראיית התוס' מזבחים ומנחות שם. וכן עיי"ש בענף ג' צס"ו שצ"ח ראייתם מההיא דגיטין). וכן הוא דעת רש"י ז"ל מנחות צ' ע"ב דצעי' דיבור.

אבן דעת הרמב"ם ז"ל פי"ג מפסוקהמ"ק הלי' אי' דכל המחשבות הפוסלות בקדשים מיפסל במחשבה גרידא יעוי"ש צמנח"מ.

ובש"מ"ק צ"מ הקשה לדעת הסוברים דצעי' דיבור הא כתיב לא יחשב, ומי' צסס הר"א מרעגענשצורג דצספרי פ' שופטים ילפי' מקרא דלא חוצה שור ושה כל דבר רע ודרשי' דבר רע למחשבת פיגול, וכיון דילפי' להו מהאי קרא ד"דבר רע" משמע דצעי' דיבור. והעיר ע"ז צמנח"צ ענף ח' דהאי קרא הוא אזהרה על שחיטה, ויעוי"ש שהאר"י טווח צהאי עניינא. L

3. שפת אמת על זבחים דף ב/ב

שם בגמ' דילמא שא"ה דמוכית סופו על תחלתו. מכאן נראה להוכיח דמחשבה דקדשים הוא כדיבור ממש ולכן אמרי' שפיר אפי' אי סתמא פסול מ"מ כיון דבסוף פ"ה הוכיח על תחלתו דנתכוון ג"כ לשמה אע"ג דלא פ"ה בהדיא אבל אי מחשבה בעלמא מהני א"כ סתם הוא דלא ה"ל במחשבתו לשום דבר מה שייך לומר הוכיח סופו ע"ת כיון דיודע בנפשו דבתחילה לא נתכוון כלל ... [הגהה - ואמירה דהשתא הוי כאילו אמר בתחלה כמ"ש התבונ"ש סי' ד' ס"ק ב'. ועי' בכרו"פ שם ס"ק א' כ' להיפוך דאי בעי דיבור לא שייך לומר הוכיח סופו ע"ת ע"ש. ע"כ הגהה]:

4. ספר סדר יעקב עבודה זרה לד

רד"ה באומר. ואמר בלבו. מ"ק, מ' דסגי במחשבה. וע' רש"י מנחות ז: ד"ה אצל מחשבה, שכ' דמחשבת של"ש היינו הולאת דיבור וע"ש נטה"ק וכ"כ רש"י זבחים מא: ד"ה תחילה (וע' גה"ש זבחים ד' ב. תד"ה כל) וא"כ ה"ג ליסגי במחשבה, ואולי דוקא דפיגול ושלל לשמה צעי דיבור להפקיע ממה שעומד הוא, להקריבו לשמה ולאכלו בזמנו, אצל בלשם ע"ו, אין זה הפקעה מנהמת חולין וסגי במחשבה כ"ג לפו"ר. וי"ל עוד דצפיגול המחשבה היא הפסולת מש"ה צעי דיבור,

חבל צשחיתה לע"ז מעשה השחיתה הוא הפוסל והמחשבה אינה אלא ייסוד השחיתה לע"ז, וסגי במחשבה (וע' שיטה סוף המפקיד ואכמ"ל). שו"ר ברש"ש סנה. ד' ס: העיר קצת צוה וע"ש.

5. דף על הדף עבודה זרה דף לד עמוד ב

בגמ': באומר בגמר זביחה הוא עובדה. וברש"י שחשב וכו' ואמר בלבו וכו' ע"כ. וכתב בספר מימיני מיכאל (ד' רכג): הנה במנחות (דף ב ב) כתב רש"י בד"ה אבל מחשבה, דהך מחשבה דקדשים הוצאת דיבור בפה הוא, וכעין זה כתבו התוס' בב"מ (דף מג ב), דמחשבת פיגול הוי כדיבור ולא בלב. ועי' ברש"ש סנהדרין (ס ב) דלמי שמצריך דיבור ולא סגי במחשבה, א"כ ה"ה במחשבת עבודה זרה לא סגי בלא דיבור. ואולי י"ל בדעת רש"י דשאני ע"ז דסגי במחשבה, על דרך מ"ש בקידושינו (דף מ א), דבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבה למעשה.

6. הגרי"ז על מסכת מנחות דף ב ע/ב

והנה בזבחים (דף כ"ט ע"ב) מבואר דעל לאו דלא יחשב אינו לוקה משום דאין בו מעשה, ויש מקשים מ"ש זה מתמורה דלוקה על לאו דלא ימיר משום דדיבורא קעביד מעשה (תמורה דף ג' ע"ב) וה"נ בדיבוריה נפסל הקרבן, ואמר הגר"ח למרן ששמע מאחד על זה ג' סברות.

- הא' דדוקא התם דנעשה חלות קדושה על הבהמה מיקרי מעשה, אבל חלות פסול אינו מעשה,
- והב' דשם הוי הלאו על חלות ההקדש, אבל הכא הלאו הוא על המחשבה ולא על פסלות הקרבן,
- והג' דכאן אין המחשבה עושה את חלות הפסול, אלא דאם יש מחשבה פסולה התורה פסלה את הקרבן, משא"כ בתמורה דדיבורו עושה את חלות הקדושה:

7. רש"י זבחים דף ב/ב

ונדבה מי שרי לשנויי בה - וכיון דרחמנא קרייה נדבה מי שרי לשנויי בה הא אמרינן בפ' שני (לקמן ד' כט) אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא דלא יחשב והכי מידרש קרא אם מוצא שפתיך תשמור ועשית אז יהיה נדר אשר נדרת ואם לאו נדבה:

8. ספר כנסת הראשונים

[כא] ונדבה מי שרי לשנויי בה והכתיב אם זבח שלמים קרבנו (ויקרא ג) שתהא זביחה לשם שלמים. רש"י מנחות ב:

[פא] ומקור לד' רש"י בסוגין י"ל מהתוספתא זבחים פ"ב הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן הרי אלו בלא תעשה, וע"כ דהיינו הלאו דלא יחשב, וברמב"ן בסה"מ מצוה ד (הו"ד במשנ"ל) מנה במנין הלאוין מחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים והוא בלא תזבח כל דבר רע והוא עפ"י הספרי ראה, אמנם בספרי קתני רק מפגל, והרמב"ן הוסיף דה"ה על כל מחשבה פסולה עובר בלאו זה, (וע"ע זבחים לו דקתני לאו זה על חטאת ששחטה בדרום ועל הכניס דמה לפנים ועי"ש בחידושי). והרמב"ן תמה על השמטת הרמב"ם ללאו זה, ונראה דהסוגיא דידן חולקת על הספרי, ובהקדם קו' הריטב"א בגיטין נג דאמאי מקרי שחיטת פיגול היוזק שא"נ והרי השחיטה ניכרת, (וע"ע רמב"ן ריש ב"ב) ות"י דפסולו הוא משום מחשבה והוי היוזק שאינו ניכר, אמנם זה ניחא אם האיסור מלא יחשב משא"כ אם האיסור הוא מלא תזבח הרי האיסור הוא בזביחה והוי היוזק ניכר, וכן הא דאמרי' להלן כט דפיגול הוי לאו שא"ב מעשה ולהספרי הוי לאו שיש בו מעשה, וע"כ סוגין דלא כהספרי, ונראה דמח' הראשונים הג"ל אם מחשבת פגול ושלא לשמה בעי' דבור או סגי במחשבה, כ"ז הוא להגמרא לידן דיליף מלא יחשב, אבל להספרי דיליף מכל דבר רע הרי להדי' נא' דבור. (והנה למ"ד דבעלים מפגלים, נראה דמ"מ הבעלים ל"ש בלאו זה דנא' לא תזבח כל דבר רע, וא"כ זהו דין בכהן העובד ועושה מעשה הזביחה דאסור לו לזבוח במחשבת הבעלים, וא"כ הכהן עובר כה"ג, אמנם לאו דלא יחשב יעברו הבעלים ולא הכהן, ועי' בחי' להלן מו).

1. ספר איזהו מקומן

עוד י"ל דהקדים ד' הפרקים העוסקים ברובם בעניני פסול מחשבה דשלא לשמה ופיגול להדגיש רוממות מעלת עבודת הקרבנות ועד כמה אפי' מחשבה פוגמת בהן.

כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - אמאי התחיל בזבחים שנזבחו שלא לשמן והב"ל להתחיל בפרק איזהו מקומן של זבחים - עי' הקדמת הצ"ק.

2. רש"י זבחים דף ב/א
כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - שנשחט עולה לשם שלמים:

3. ספר כנסת הראשונים

✓ [ב] הפסח ששחטו בשבת שלא לשמו, שלא לשם שלמים או שלא לשם פסח. ר"ח ומאירי פסחים ע"א.

[ב] לכאורה ה' נראה מלשון הר"ח והמאירי דבמחשבת שלא לשמה א"צ לעקור לשם קרבן אחר אלא גם בחשב שלא לשם קרבן זה הוי שלא לשמה, ודלא כרש"י והר"מ שכ' עולה לשם שלמים, [ולפ"ז לענין ש"ב נפסל גם כשחשב שלא לשם בעליו אף דלא עקר להתכפר שמעון, אמנם צ"ע דא"כ משכח"ל ש"ב בק"צ בגוונא דחשב שלא לשם הצבור], מיהו י"ל דר' הר"ח והמאירי הרי קאי בק"פ, והרי בפסח לשם חולין נמי פוסל, להכי י"ל דשוחט שלא לשם פסח ג"כ פסול, משא"כ בכל הקרבנות, וברש"י והר"מ הלשון עולה לשם שלמים, וצ"ע בגוונא דחשב שיהיה לשם קרבן אחר אבל לא חשב לשם הקרבן הפרטי אם זה ג"כ נחשב לשנוי קודש.

4. ספר איזהו מקומן

[ב] ובעיקר דברי רש"י: הנה יש לחקור אי מחשבת של"ש היינו דמחשב דוקא לשם הקרבן והאדם האחר או פוסל אפילו כשמחשב שלא לשם הקרבן הזה גרידא, ואולי כונת רש"י להכריע כצד הראשון, וכן נקט הקר"א (נד"ה אצל). אכן מצאתי

ד"ה כל הזבחים - שנשחט עולה לשם שלמים (א - צ"ב דהו"ל לנקוט שלמים לשם עולה דהא עיקר בשלמים כתיב (לקמן ד:)) וכולהו ילפי מיניה - עי' תוספ"ק וראש המזבח (שלו"ר).

5. ספר חידושי בתרא

[ב] ב. הגרי"ז ז"ל יישב קושיתו הנ"ל וז"ל ולפמש"כ דתרי דיני נאמרו בדין לשמה של קרבנות חדא עצם הדין שהקרבן יוקרב לשמו וכל מעשיו יהיו נעשים לשמו, ושנית דמחשבת שינוי קדש הויא דבר הפוסל, א"כ י"ל לדעת רש"י דבאמת קראי דהתם הויין מילתא לחוד, וקראי דהכא הויין מילתא לחוד, דקראי דהתם דמיייתי להו בגמ' ובתו"כ על מתני' דלשם ו' דברים הזבח נזבח יסודם הוא הדין דבעינן שהעבודות יהיו נעשים לשמו, והקרא דואם זבח שלמים קרבנו דמיייתי לה בפרקין לענין שינוי קדש נאמר בזה דין שני דהזבח יוקרב דוקא לשם אותו זבח ולא לשם זבח אחר ומיני' ילפינן דמחשבת שינוי הויא דבר הפוסל כו' ע"כ. וצ"ע דאילו כן למה הביא רש"י מנחות ב: ד"ה מכדי מחשבה, דפסול דשינוי קדש ושינוי בעלים נלמד מלא יחשב, והביאו הגרי"ז לעיל בא"ד והנ"ל, והא הו"ל להביא דרשה דף ד. דההוא נדרש בהדיא לענין שלא לשמה דפסול כדפי' הגרי"ז,

משא"כ מלא יחשב דמיירי בפ' פיגול לא שמעינן בהדיא דאיכא פסול בשינוי קדש ובעלים. ולא דמי להא דפרש"י כאן ב: ד"ה וגדבה מי שרי לשנויי בה וז"ל הא אמרינן בפ' שני אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא דלא יחשב כו' ע"כ, דכאן מיירי לענין איסור, ומדרשא דדף ד. ידעינן רק שפסול אבל לא שאסור, ולכן הביא מלא יחשב, דכל פסולי מחשבה נכללין ב"לא" יחשב. אבל שם במנחות דמיירי לענין פסול למה לא הביא מהא דדף ד. דמיירי בהדיא לענין פסול לפירוש הגרי"ז.

וגם צ"ע למה בעינן דרשה דדף מו: לחדש שהקרבן יוקרב לשמו, והא כיון דבין כך סתמא כשר מסברא (דהא לא הובא קרא בסוגייתנו), נידונים כולם ממילא כלשמה, ומה תובע קרא לשמה כשגם בלי שום כוונה תהיה הלשמה ממילא, וע"כ גם בדף מו: הדרשה דרש"י דזבה שלמים, הוא לענין פסול.

6. ספר איזהו מקומן

שנזבחו שלא לשמן - בחי' מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם (פ"ד ממעט"ק) וכן בכתבי הגרי"ז כאן האריך להוכיח דשלא לשמן הוי חלות פסול בקרבן ולא רק הפקעת הסתמא לשמו דהקרבן והעדר הלשמה.

אולם בקוב"ש (מ"צ סי' כ"ז) כתב וביאר בדעת תוס' במנחות דף מב: דשלא לשמה הוי עקירת הסתמא לשמן והעדר הלשמה גרידא, וכן דעת בעל האתון דאורייתא בקונטרס גבורות שמונים אות מט', ויסוד סברא זו כבר כתב טה"ק לקמן יד: על תוס' ד"ה הג"ה, ווע"ע בטה"ק במנחות ב: על תוס' ד"ה שחיטה-בהגה"ה שם].

7. ספר איזהו מקומן

כשרים אלא שלא עלו לבעלים - לכאורה נימא כל מילתא וכו' אי עביד לא מהני - עי' נתיבות הקדש (ד.) בשם הגרי"ז דמחשבת של"ש אינו חיסרון במעשה השחיטה אלא הוא איסור בגברא, ולא שייך אי עביד לא מהני אלא כשעצם המעשה באיסור. [נל"פ דר"ל דאין האיסור שלא לשחוט במחשבת של"ש אלא דלא לחשוב של"ש בשעת שחיטה, וכדכתיב 'לא יחשב'. וע"ע קובץ הערות יבמות סי' עד' שביאר

באופן אחר-דלא שייך אי עביד לא מהני אלא היכא שהאדם פועל חלות הדין משא"כ כגון בשחיטה שדין ההיתר חל מאליו ע"י מעשה האדם - הערת הר"י ולר שליט"א]. וכעין דברי הקובץ הערות איתא ג"כ בזכר יצחק סי' מו'.

8. ספר איזהו מקומן

חורץ מן הפסח והחטאת - א) הא דפסח
וחטאת שלא לשמן פסולין לגמרי
יליף לה בגמ' דף ז: מקראי, וטעם בזה ע"ד
האגדה כתב המהרש"א בפסחים קטז: (ד"ה
כל) דלפי פגמם וריחוקם מן הקדושה בעי
טפי קירוב לקדושה דהיינו זביחה לשמה,
ובחטאת ודאי שהקרבת בא כדי להתרחק מן
הפגם שבחטא, ופסח נמי בזביחת הפסח
שהוא הע"ז של מצרים יצאו מתחת ממשלת
טומאת מצרים ונתקרבו לקדושה.

9. ספר איזהו מקומן

שמעון אחי עזריה - עזריה הוא אביו
דר"א בן עזריה, והיה ת"ח מלבד
שהיה עשיר, ועליו אמר ר' דוסא ביבמות
דף טז. יש לו בן לעזריה חברינו - תפא"י
במשניות אות טו.

10. ספר יד בנימין-זבחים ב:

ועי' צס' "קרן אורה" בפתימה לזבחים שנקט
צפשיטות שא"צ כלל כוונה לשמה. וראיתו
מהא דחטאת לשם חולין כשר (לקמן ג.) אף
שנהדיא לא כיוון לשמה. וכן מהא דאיצטריך
קרא למעוטי מתעסק בקדשים (לקמן מ"ז)
והרי צמתעסק אין כלל כוונה לשמה וע"כ
דלא צעי' לשמה. וכן הוכיח הגאון בעל "מנחת
צרוך" או"ח סי' ג' ענף ב' (הוצא צס' קהלות
יעקב לזבחים) דלא צעינן בקדשים מחשבת
לשמה. יעוי"ש שהוכיח גם מהא דקי"ל (מנחות
מ"ט) דעקירה בטעות לא הוי עקירה כגון
שהי' סבור שהוא עולה ונמצא שלמים כשר
והרי התם ודאי שאין כוונת לשמה כלל דהא
אדרבה חישב שלא לשמה יעוי"ש.

11. תוספות זבחים דף ב/ב

סתם אשה לאו לגירושין עומדת - ואפי' זינתה תחת בעלה מכל מקום לאו להתגרש בגט זה עומדת וגם אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא תשמשנו ...

12. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תתמ

[תשובה למסמך תתל"ח] וששאלת אם יש לה כתובה אם יצטרך להוציאה?

נראה לי ... ושוב מצאתי בספר רבי משה במז"ל כדברי וזה לשונו. הרי שבדקה עצמה ונבעלה ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא דם על שלו או על שלה. אם אירע זה פעם אחר פעם שלשה פעמים סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה כלל שהרי אינה ראויה לתשמיש... ע"כ לשונו. אלמא דאסורה לישב עם בעלה דחיישינן שמא יבא עליה דכיון דאסירא ליה אסור להשהותה. כי על רואה דם מחמת תשמיש כתב דאסורה לישב עם בעלה. ועל נולדו לה מומין כתב אם רצה לקיים יקיים. ואף על גב דבריש מסכת זבחים (דף ב' ב') גבי אשה ולא לגירושין עומדת. כתב ר"י אשה לאו לגירושין עומדת דאפי' זינתה יכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה בעלמא. שאני התם דליכא למיחש כולי האי שמא יבא עליה. דכיון שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו. ...

13. שו"ת רדב"ז חלק ב סימן תשמו

שאלת על אשה שזנתה תחת בעלה אם מותרת לשמשו כשפחה או לא. תשובה נמצא בתוספות בריש זבחים גבי אשה לא לגירושין קיימא דאפי' זינתה אם ירצה הבעל לא יגרש רק שלא תשמשנו [ע"כ] וטעמו של דבר דליכא למיחש שמא יבא עליה דכיון דאסור תורה הוא ותו כיון דזינתה תחתיו שונא אותה ומאוסה בעיניו (ע"כ). ואין אני רואה לסמוך על הוראה זו כיון שהיא מכרת ברמיזותיו וקירצותיו ורגילה אצלו תשתדלנו לדבר עביר' כיון שזינתה עם בעלה ויצר לב האדם רע מנעוריו ולא יוכל לעמוד בעצתו ומי הוא זה שידור עם נחש בכפיפה ולא תסיתנו ואפי' ע"י עדים אני חוכך להחמיר שאין אפטרופוס לעריות דכל היכא דאמרינן תצא או יציא בגט משמע ולדעת מקצת אין מחייבין לתת גט אבל מודים הם דמפרישין אותה ממנו אבל שתעמוד עמו ותדור בביתו והוא נכנס ויוצא אין ראוי להתיר. והוי יודע שאפי' לדעת התוספות לא התירו שיתיחד עמה דלא גרע משאר נשים שאסורות עליו שאינו מתייחד עמהם וכבר הוכחתי בראיות דכל היכא דאמרינן תצא בגט משמע ולא סגי בהפרשה והכא בנ"ד תצא אמרינן ובגט משמע ואפילו את"ל דלא הוי בגט מ"מ הפרשה בעי ... כללא דמילתא דעתי הוא דאע"ג דאיכא תרתי שהוא אסור תורה ותו דמאיסה ליה תצא בגט ואם לא רצה משמתין ליה עד שיוציא דעצת זמה יש ביניהם.

14. ספר כנסת הראשונים

אומר פיגול וחייבין עליו כרת ותכמים אומרים עד שיפגול בכל המתיר, ואמרי' בגמרא אמר רב מחלוק' שנתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה, אבל נתן את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה דברי הכל פיגול, שכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ושמאל אמר עדיין הוא מחלוקת וכן אר"י עדיין הוא מחלוקת אלמא דפליגי בהא היכא שנתן את הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה אי על מחשבה ראשונה נתן את הלבונה אי לאו ונשיילי' אלא ודאי לא סמכי' אדבורי' אלא כמו שזכרנו חכמים את דעתו, ואמ' נמי ריש פ"ק דזבחים הא לשם פסח וסתמא כשר אלמא סתמא כלשמו דמי, ודחינן דילמא שאני התם דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה, ואע"ג דכהן קאמר לא נתכוונתי לדעה ראשונה אלא סתמא שחטתי אפי' הכי אמרי' על דעת ראשונה (שחטתי) [שחט] ולא סמכינן אדבורי'. ותנן בשבת (צא.) המצניע לזרע ולדוגמא ולרפוא' והוציאו בשב' חייב עליו בכל שהוא, ופרכינן למה לי למתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב עליו בכל שהוא, אמר אביי הב"ע כגון שהצניעו ושכח על מה הצניעו, והשתא קא מפיק סתמא, מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמיתא קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה, הרי התם בשכח מחשבתו הראשונה עסקי' ופשיטא דקאמר לא נתכוונתי על דעת הראשונה שהרי שכח דעתו הראשונה אעפ"כ הכריעו חכמים את דעתו דעל דעת הראשונה קא מפיק. אור זרוע הל' יבום וקדושין סי' תריא

כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה

[לז] ואמר בשמעתא קמיתא דמנחות (דף ג:) א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי חריבה לשם בלולה מאי אמר ר' שמעון א"ל לשם בילה בעלמא וכו', ועתה נשיילי' לכהן אי לשם מנחה בלולה קאמר אי לשם בילה בעלמא קאמר, אלא חכמים הכריעו את דעתו דלשם בילה בעלמא קאמר ואפי' קאמר כהן לשם מנחה בלולה קמצתי אין בדבריו כלום אלא כמו שהכריעו חכמים את דעתו, מיהו איכא למדחי כגון דקאמר כהן נתכוונתי כמו שמשמע לשון בני אדם כמו שפי' שם רבינו יצחק כי היכי דלא ליפשט מינה דמחשבת קדשים במחשבה בעלמ' בלא דבור, אבל יש לי להביא ראי' דתנן בפ' הקומץ ווטא פיגול בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ, ר' מאיר

15. שפת אמת על זבחים דף ב/ב

בד"ה אתנו ב"ד כו' פעמים שטועה כו'. וקשה למאי דפסק הרמב"ם דעקירה בטעות אינו בכלל שלא לשמה א"כ ליכא למיגזר ואפשר דבאמת ת"ק ור"י פליגי בזה אי בטעות הוי עקירה. ולכן הרמב"ם לא הביא הך דר' יוסי. וגם א"ש ראיית הגמ' דגם ת"ק דפליגי דלא ס"ל גזירה דר"י [משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה כנ"ל] אבל מודין דסתמא כשר: [הגהה - באו"ז ה' פסחים (סי' רכ"ג) האריך ומסיק להלכה דעקירה בטעות הוי עקירה. ונראה דגם התוס' ס"ל הכי. ע"כ הגהה]:

16. ספר זבח התודה

שנוברו, זה"ה אם כל העבודות עשה שלא לשמן ג"כ כשרים ונקט
זביחה לאשמועינן דאפילו אם שינה בזביחה בלבד נמי
לא עלו לשם חובה, זה"ה אם שינה באחד משאר עבודות הרם
כדמוכח מסיפא [דף י"ג] תוספות: שלא לשמן, היינו שלא לשם
מה שהוקדש מתחלה: זביחת שלא לשמן נכלל נמי אם הכהן כוון
בזבחה שלא לשם מי שהקדיש מתחלה אלא לשם אחר נמי הקרבן
כשר ואינו עולה לא לזה ולא לזה וזה מקרי בגמ' שינוי בעלים ועיין
בהוספות שכתבו וכן הוא ג"כ דעת רש"י לקמן [רמ"מ יש ג"מ בין שינוי
קודש לשינוי בעלים דשינוי קודש שייך בכל ד' עבודות בשנה כגון
ששחט או מקבל או מוליך או זורק עולה לשם שלמים אבל שינוי
בעלים לא שייך כ"א בזריקה שזרק עולת ראובן לשם שמעון ומשום
דכתיב וכפר עליו ולא על חבירו ועיקר כפרה בדם הוא וזה לא שייך
בשחיטה וקבלה והולכה ומה שאמר בגמרא דשינוי בעלים ישנו בד'
עבודות היינו כגון ששחט או קיבל או מוליך קרבן ראובן ע"מ לזרוק
דמו לשם שמעון ודעת הרמב"ם בס' ט"ו מהל' פה"מ דשינוי בעלים
שייך ג"כ בכל העבודות בשנה כמו שינוי קודש ולדידיה אם שחט
עולת ראובן במחשבתו לשם שמעון נמי כשר ואינו מרצה ולכאורה
יש נגדו סוגיות מפורשות לקמן בגמרא דף ד' ודף י' וע' מ"ש שם,
[ודע דענין שינוי קודש הוא רק בד' עבודות הרם ולא בשפיכת שיריים
ולא בהקטרה דהיינו אפילו אם חיטב בהן שלא לשמן ג"כ הקרבן
כשר ומרצה כדמוכח לקמן דף ד' ע"ב בגמרא ומ"מ דעת התוספות
דלפתחלה בשם שמצוה לחשוב בכל ד' עבודות לשם אותו זבח
שהקדישו כך מצוה לחשוב גם בהקטרה לשם זה ודעת הרמב"ם בס"ד
ממעשה הקרבנות הל' י' משמע דס"ל דבשעת הקטרה לא בעינן כלל
מחשבה לשמה] וכן כתב המל"מ שם [ויש לדחות קצת דהתם קחשיב
רק הרברים שעל ידן עולה הקרבן לשם חובה ע"ש וזהו רק בד'
עבודות הרם ולא בהקטרה וכנ"ל אבל לענין המצוה לכתחלה אפשר
דגם הוא ס"ל כדעת התוספות]: כלש"ם, היינו דעולה לשם מה

17. משך חכמה שמות פרשת יתרו פרק יט

ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה. הנה מצוות התורה יש אשר לכהנים ויש אשר ללוויים ויש לכהן גדול ויש למלך או לסנהדרין, ויש למי שיש לו קרקע ובית, רק בכלל ישראל צריכה התורה להתקיים וכל ישראל ערביין זה לזה' (שבועות לט, א) ובקיומם כולן מקבלים שכר. "ואתן צאן מרעיתי אדם אתה" (יחזקאל לד, לא) שכל האומה הישראלית הוא אדם אחד: - יש אשר הוא כלב [כמו שאמרו (איכא רבה פתיחה טז) 'צדיקים לבן של ישראל'] ויש כראש ויש כעין, והוא שנמצא (במדבר לא, כו) "ראשי העדה", "עיני העדה" (שם טו, כד). וכל אחד צריך לקיים מצוה התלויה בו, ובכללותם הוא "אדם" שלם. לכן על מצוות שאין לקיימם צריך ללמוד, ד'כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב (חטאת - מנחות קי, א) או להחזיק לומדי תורה. לכן להלן (ז, ענו) "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע" - יש מהם שנעשה מה ששייך אצלנו, ויש שנשמע שנלמד ונבין פנימיותם והלכותיהם וחוקותיהם. אבל כאן ענו "כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה", שבכללות העם כאחד כולם יחדיו יעשו כל אשר דבר ה', וכל אחד יעשה השייך לו ודו"ק.

קהלות

זבחים סימן א

יעקב

יג

מעשה וכמשיית. וכדברים לריכוס ועוד כדור
וכחצתי ד"ז לפעיר.
גם בלא ענין שינוי השם נראה דיש לחלק
דדוקא הלוח קנינים נחשב כאיתעבד
מעשה אבל הלוח איסורא בעלמא לא הוי
כמעשה ופסוקי קדושתן דף ג"ע ד"ה מיד.

סימן ב

בענין סתמא לשמה קאי

בהא למבואר ריש זבחים דנקדשים סתמא
כשר משום דסתמא לשמה קאי לכאן
בפשוטו כיון נראה דזכו משום דסתמא איכא
כוונה לשמה לעיניי שלא חיוב צדקיה לשם
עולא מ"מ מאחר שזכר יודע שזכר עולא
ומתעסק בצקרבנו ודאי ע"ד הכשירה דעולא
קעבד. והכי דמתעבד מפורשת ליכא מ"מ
איכא מתעבד בעלמא בפנימיות מהשבתו
דלדעתא דעולא קעבד כיון דלכתי קאי וכ"י
סתמא דלדעתא דבעלים קעבד שלמענם
קרבן כשר ולא דלדעתא דאחר שאינו שייך
לקרבן זה.

אבל אי"ל לפרש הכי מהא דתעבד לשם
חולין כשר ומבואר בגמרא בעש
משום דמתעבד דלאו מינה לא מחריב צב
ודל חולין מהכא כ"ל סתמא, והתם בשחושב
צדקיה לשם חולין הא דלאו ליכא כלל
מתעבד לשמה לפילו בפנימיות מהשבתו
וכי דלאו מינה לא הוי מתעבד הפוסלה
ע"כ. מתעבד לשמה הא ליכא כלל ומוכח
דכא דסתמא כשר, חינו משום דגם צסתמא
איכא מתעבד לשמה אלא משום דאי"ל כלל
מתעבד לשמה ולריך רק שלא תהא מתעבד
שלי"ש דמחריב צב.

וכן מוכח מהא דמנחות דף מ"ט דלמד"ה
עקירה בעטות לא הוי עקירה בקרבן
כשר ומראה היכא דנחביו בעטות לשם הריו

מתעבד לפסול דכל מעשה בעטות כמאן דלא
עבד [משום דנחשב כאנוס דלכו אנוס
וכדאמרין בשבועות דכ"ו וכ"י כל טעות
מתעבד אנוס, ונחשונה רעק"א ז"ל מכדו"ה
כי י"א דן דכא דמקח טעות צמל כוא מדין
הנאי דכ"ל כאילו תהא שאינו עושב אלא
לדעתא דכ"א פ"ש ואכמ"ל] מ"מ הא מיכא
שכ"ס כוונה דלשמה ליכא כלל לפילו בעלמא
מתעבדו כיון דקסבור שאין זה עולא לעיני
מוכח דכא דסתמא כשר כוא משום דאי"ל
כלל מתעבד לשמה [ולא משום דגם צסתמא
איכא מתעבד לשמה] וכן הוכיח בספר
מנח"כ סי' ג' מהא דעקירה בעטות כשר
דאי"ל כלל מתעבד לשמה כ"ל.

גם ממש"כ החוס' כאן דמעשה קטן הוי
סתמא ויש להכשיר מדין סתמא לשמה
לעיני דדיוו כמתעסק ואין מהשבתו מהשבת
מוכח נמי דכשירה דסתמא כוא משום
דאי"ל כוונה לשמה [ולא משום דאיכא
כוונה לשמה] ורק מהשבת שלא לשמה כוא
פוסל את הקרבן [בתעבד ופסול, ונשאר
קרבנות לענין שלא עלו לבעלים], ולישנא
דגמרא דקאמרין דכשר משום דסתמא לשמה
קאי כיון שעלם הקרבן כשר כוקדש ותחייב
לשמו ותחייבו כל עשיותיו לשמה משעה
בהקדש [ולא משום שאלום בעושב סתמא
מייחדו עשיו, בשעה עבודת, לשמו].

ואכתי איכא לפוקי צבא דשלא לשמה
פסול או לא עלו לבעלים לשם חובה
כדילפיין לה מקראי אם זכו משום דשלא
לשמו כוא מתעבד הפוסלת שזכו עיקר
הינפוחות דמתעבד קרבן אחר או בעלים
אחר מחריב צב ופוסלו, או דיכוד הפסול
דשלי"ש כוא משום שעי' זה פוגם ועיקר את
הסתמא דלשמה הקבוצ בצקרבן וממילא
פסול מחמת הסרון לשמה וחקרו צב
כאחרונים ז"ל ע"י מאבק אכל תורב ח"א
סי' י"ד ובמדרשו מן הגר"ז ז"ל כנדפס
בחינוך בחזקת דאית חז"ל דאין ר"ה